

Inhoud

1. Inleiding	3
2. Beleidsdoelstellingen	5
2.1. Ontmoetingscentrum voor joodse cultuur en geschiedenis	5
2.2. Huis voor burgerschapseducatie.....	6
2.3. Podium voor het bruisende Groningen.....	9
2.4. Expertisecentrum voor de collectie Joods Groningen.....	16
3. Bezoekers	18
3.1. Bezoekersaantallen.....	19
3.2. Online bezoekers	21
4. Organisatie	23
4.1. Samenstelling organisatie Synagoge Groningen.....	24
4.2. Goed werkgeverschap	25
4.3. Voorlichting en training	26
5. Samenwerking	27
5.1. Stichting Oude Groninger Kerken (SOGK)	27
5.2. De Nederlands Israëlitische Gemeente (NIG) te Groningen.....	27
5.3. Partners in de regio.....	28
5.4. Overige partners	29
6. Synagoge Groningen in de media	31

Groninger Museumnacht

Beeld:

Collectie Stichting Folklingestraat Synagoge
en

Marleen Annema (namens G2K): pp. 4 en 6.

Stella Dekker: p. 17.

Niels Knelis: pp. 2 en 19.

Yvonne Quispel: p. 29.

1. Inleiding

“De echte vuurproef voor een samenleving is namelijk niet de afwezigheid van crises, maar het antwoord op de vraag of we er cynisch en gedesillusioneerd uit tevoorschijn komen, of juist sterker dankzij onze hernieuwde toewijding aan hooggestemde idealen.”

- Jonathan Sacks (1948-2020), opperrabbin van Groot-Brittannië.

In de vorige twee jaarverslagen speelde de coronacrisis een allesbepalende rol. Het jaar 2022 begon in een lockdown. Kort tevoren was de nieuwe permanente expositie van Synagoge Groningen geopend. Niet tijdens de meest ideale omstandigheden. We hadden er cynisch en gedesillusioneerd van kunnen worden. Maar dat was en is allerm minst het geval! Onze missie om het verhaal van de joodse Groningers en de joodse cultuur te vertellen, hebben we in 2022 met steun van de Provincie en Gemeente Groningen volop kunnen verwezenlijken.

In dit jaarverslag leest u hoe onze fraaie synagoge voor ruim 20.000 bezoekers in 2022 van betekenis was. Als plaats van ontmoeting, bijvoorbeeld tijdens lezingen. Als kenniscentrum, tijdens de honderden rondleidingen. Als podium, tijdens voorstellingen en concerten. En ook als plaats van bezinning tijdens herdenkingsbijeenkomsten. In het eerste deel van dit verslag leest u hoe wij invulling gaven aan onze beleidsdoelstellingen. Daarna volgt een analyse van de bezoekersstroom van Synagoge Groningen. Onze in september 2021 geopende permanente expositie werd door de vele bezoekers hoog gewaardeerd. Dat sterkt ons in ons streven om opgenomen te worden in het museumregister. We willen een geregistreerd museum worden om de kwaliteit van onze activiteiten te waarborgen en zo mogelijk te vergroten. In 2022 hebben we enkele belangrijke stappen gezet om deze ambitie te realiseren. Over deze ontwikkeling leest u met name in het vierde en vijfde hoofdstuk van dit jaarverslag.

Na twee corona-jaren zagen we in het schooljaar 2022-2023 de scholen weer terugkeren naar Synagoge Groningen. Dat voorlichting en dialoog door middel van onze educatieprogramma's belangrijk zijn, vernemen we vanuit talloze bronnen: uit wetenschappelijk onderzoek, media, maar bovenal van de (jonge) bezoekers zelf. Als we niet naar het verleden kunnen of durven kijken, hoe kunnen we er dan van leren of hoe zouden we het heden dan kunnen begrijpen? Verwijzend naar het citaat van Jonathan Sacks; we zouden als samenleving kunnen vervallen in cynisme, maar wij zijn ervan overtuigd dat we met onze activiteiten een bijdrage leveren aan een mooiere samenleving en in het bijzonder een mooier en leefbaarder Groningen!

Namens Stichting Folkingestraat Synagoge,

René Grünewald (voorzitter)

Geert Volders (directeur)

2. Beleidsdoelstellingen

2.1. Ontmoetingscentrum voor joodse cultuur en geschiedenis

Sinds de her-inwijding in 1981 fungeert de synagoge als een cultuurcentrum in de Groningse binnenstad. Met de realisatie van de permanente expositie in 2021 is een belangrijke stap gezet om als cultuurcentrum een volwaardig museum te worden. Synagoge Groningen is één van de weinige plaatsen in Noord-Nederland waar je het hele jaar door kennis kunt nemen van de joodse cultuur en de lokale geschiedenis. We dragen bij aan de culturele infrastructuur in stad en provincie Groningen en zorgen met onze activiteiten voor een levendige binnenstad. Een prachtig voorbeeld vormde onze eerste deelname aan de Groninger Museumnacht. Meer dan 2000 mensen bezochten onze centraal gelegen synagoge!

Kunst en cultuur horen bereikbaar te zijn en inclusief. In een monumentaal pand, zoals onze synagoge, blijkt dat er soms letterlijk en figuurlijk drempels zijn waardoor een bezoek bemoeilijkt wordt. In 2022 hebben we nadrukkelijk ingezet om onze vernieuwde synagoge met nieuwe doelgroepen te delen. We organiseerden samen met de Werkgroep Toegankelijk Groningen in Synagoge Groningen een symposium over mensen met een handicap ten tijde van de Tweede Wereldoorlog. Een bijzondere bijeenkomst, voor en door mensen met een handicap. Onze wisselexpositie 'Impressies van Israël door Peter Wortel' vormde een aanleiding om onze synagoge meer toegankelijk te maken voor blinden en slechtzienden (zie ook 2.2.2. Educatieprojecten). Voor internationals organiseerden we meerdere lezingen in het Engels. Deze activiteiten zullen wat ons betreft niet eenmalig zijn!

Symposium Mensen met een handicap tijdens de Tweede Wereldoorlog, 28 april 2022.

2.2. Huis voor burgerschapseducatie

Het joodse verhaal van Groningen leert ons dat vrijheid en verdraagzaamheid niet altijd vanzelfsprekend zijn en onderhoud behoeven. Met het educatieprogramma levert Synagoge Groningen een bijdrage aan het maatschappelijke debat over thema's zoals burgerschap, antisemitisme en godsdienstvrijheid. Deze doelstelling sluit aan bij de ambitie van de Gemeente en Provincie om kunst en cultuur voor iedereen toegankelijk te maken.

2.2.1. *Regulier educatieprogramma*

Het educatieprogramma is verdeeld over drie categorieën: basisonderwijs (groep 7/8); voortgezet onderwijs (brugklas/bovenbouw), beroepsonderwijs (MBO) en hoger onderwijs (HBO en WO). Het programma vormt een kennismaking met het jodendom, met een op de doelgroepgerichte insteek. Vanwege onze museale herinrichting hebben we in 2022 een nieuw programma laten ontwikkelen voor de doelgroepen groep 7/8 en de onderbouw van het voortgezet onderwijs. Voor beide programma's zijn in het najaar van 2022 kijkwijzers gemaakt, waarmee leerlingen in kleine groepjes op ontdekkingstocht gaan in de synagoge. Na uitrol binnen ons team, zal deze nieuwe methodiek begin 2023 aan scholen aangeboden worden. Voor de promotie van ons educatieprogramma, wordt door G2K een campagneplan opgezet. Aan de start van het schoolbezoek verzorgt onze gids een introductie. Vervolgens gaan de leerlingen met behulp van de kijkwijzer de tentoonstelling bekijken. Ter afsluiting volgt een klassikale nabespreking als verwerking van de opgedane kennis.

2.2.2. Educatieprojecten

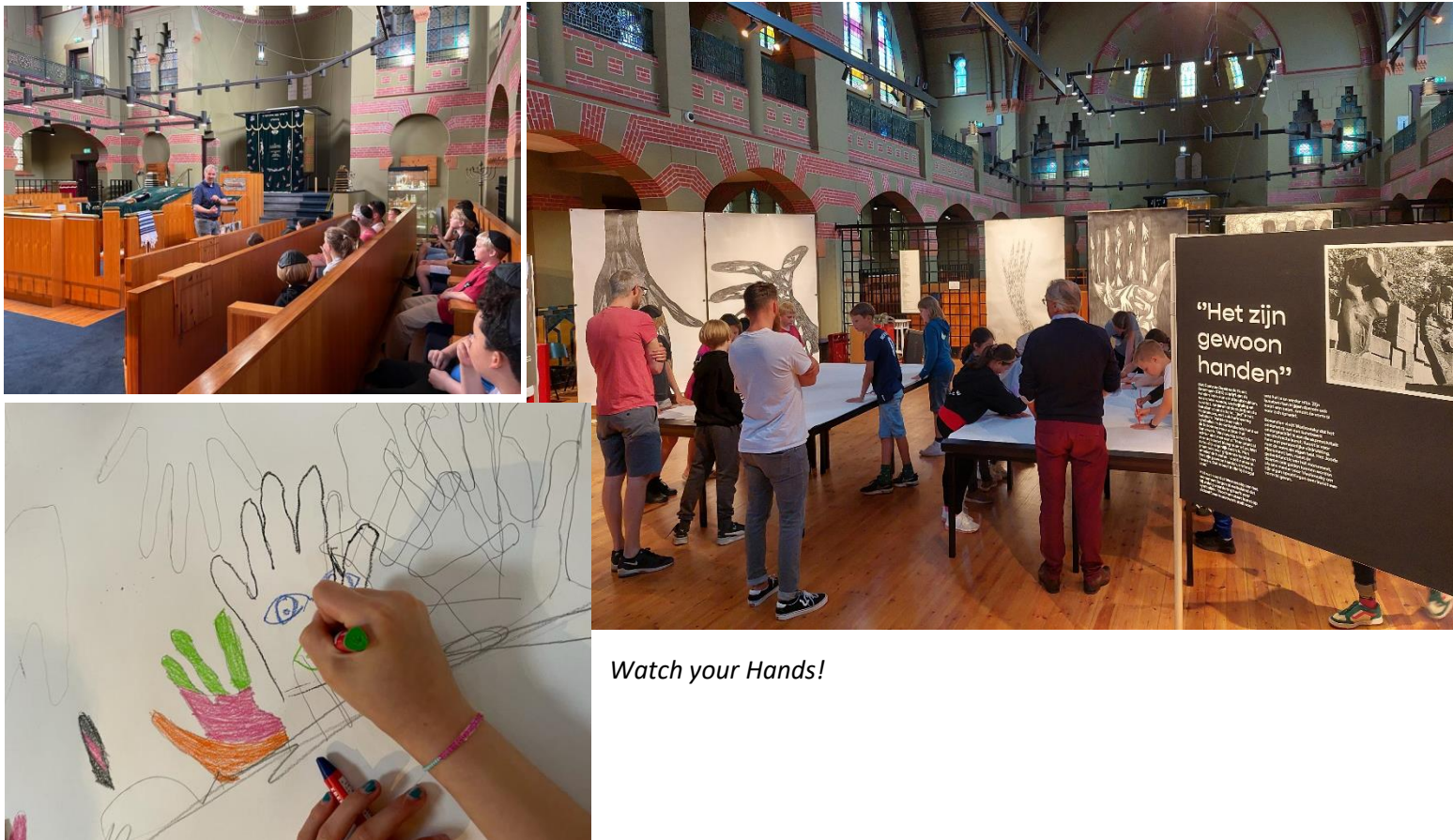
Naast het reguliere aanbod, werkt Synagoge Groningen mee aan verschillende educatieprogramma's. Dit doen we om een speciale doelgroep te bereiken, of om een bijzonder thema onder de aandacht te brengen. Daarmee maken we cultuur bereikbaar en aansprekend voor iedereen. In veel gevallen werken we bij de ontwikkeling en bij de uitvoering van zulke projecten samen met partners. Zo werkten we voor de vijfde keer mee aan het door Groninger Archieven en Oorlogs- en Verzetscentrum Groningen geïnitieerde project 'De Tweede Wereldoorlog Dichterbij in Groningen', waarbij basisscholieren een programma volgen over het lokale oorlogsverleden.

Stap op de Rode Loper

Op 28 februari boden we samen met Stap op de Rode Loper een programma aan voor MBO-scholieren. In de synagoge maakten vier groepen scholieren kennis met schrijfsters Caja Cazemier en Lydia Rood. Daarna volgden de scholieren een rondleiding door de synagoge. Het doel van dit project is om de leerlingen enthousiast te maken voor lezen en ze daarnaast kennis te laten maken met het lokale culturele aanbod in Groningen.

Watch your Hands!

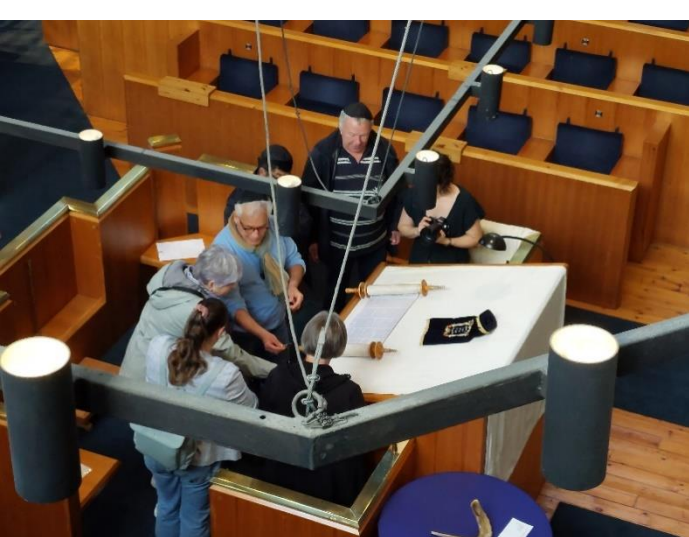
In het kader van onze wisselexpositie Art without Borders ontwikkelde Synagoge Groningen samen met Willem Vugteveen (namens Stichting La Bohème) de workshop 'Watch your hands!'. In de expositie stond het werk van kunstenaar Hossein Tadi centraal, geïnspireerd op 'de handen' van Edu Waskowsky. Waar staan die handen voor? Welke emoties kun je in kunst zien? In de workshop staan de thema's vieren en herdenken centraal, gekoppeld aan je identiteit. De workshop werd in het kader van een Culturele Safari (een initiatief van K&C Groningen-Drenthe) ontwikkeld voor derdejaars scholieren in het voortgezet onderwijs in de gemeente Groningen. Met K&C zijn in 2022 plannen gemaakt om in het voorjaar 2023 een nieuwe workshop te ontwikkelen voor groep 7/8 waarbij kunst en cultuur samenkomen.

Watch your Hands!

Voel de Sjoel

Een bijzonder educatieproject vormde ‘Voel de Sjoel’. Met financiële steun van het Themafonds Erfgoedvrijwilligers kon in samenwerking met de Oogvereniging een programma voor blinden en slechtzienden in Synagoge Groningen ontwikkeld worden. Door middel van een brailleboek met QR-codes, kunnen de gebruikers korte verhalen horen, die gekoppeld zijn aan objecten en plaatsen in onze synagoge. Vier van onze gidsen namen deel aan een training, waardoor ze op 25 september een groep blinde en slechtziende bezoekers – op uitnodiging van de Oogvereniging – konden rondleiden en onze sjoel konden voelen, ruiken, horen én proeven. Een bijzondere ervaring voor de deelnemers, maar ook voor onze gidsen!

Voel de sjoel. Jaap en Peter Wortel bij één van de kunstwerken in de wisselexpositie ‘Impressies van Israël’.

2.2.3. Stageplaats

Van februari tot en met juni 2022 bood Synagoge Groningen een stageplaats voor een masterstudent Godsdienstwetenschappen van de Rijksuniversiteit Groningen. De stagiair werkte aan haar stageopdracht in het kader van ons project Art without Borders. De werkzaamheden behelsden onder andere het onderzoek en opstellen van de expositie, het voorbereiden van de podcast en het voorbereiden van het randprogramma. De slotopdracht was de begeleiding van de door haar opgezette fietstocht Art to Remember langs een zevental oorlogsmonumenten in Groningen.

2.3. Podium voor het bruisende Groningen

Muziek, beeldende kunst, wetenschap, podiumkunst, erfgoed: een breed en onderscheidend cultuuraanbod is voor iedereen een verrijking. Het draagt bij aan de leefbaarheid en diversiteit van onze samenleving. Synagoge Groningen leverde hier een belangrijke bijdrage aan door samen te werken met vele organisaties. Daarnaast werd de zaalruimte veelvuldig ter beschikking gesteld aan derden. Dit is terug te zien in het activiteitenoverzicht.

2.3.1. Wisselexposities

Zicht op Stad. Joodse verhalen achter de gevels

13 febr. – 1 mei

Kunst Behoud Groningen – voorheen Stichting Behoud Beeldende Kunsten Groningen – vierde haar 30-jarig jubileum met de expositie *Zicht op Stad, Joodse verhalen achter de gevels* in Synagoge Groningen. Deze tentoonstelling liet een selectie zien van de Groningse stadsgezichten die Kunst Behoud Groningen in de drie decennia van haar bestaan bijeen heeft gebracht. Veel kunstwerken zijn feest van herkenning, terwijl andere kunstwerken juist aantonen hoe een locatie onherkenbaar veranderd is. In de expositie werden de geportretteerde locaties gekoppeld aan verhalen van en over de joodse Groningers die daar woonden of werkten.

Elke Naam Telt

8 mei – 13 mei

Op initiatief van buurtbewoner en fotograaf Robert Mulder werd een installatie gemaakt bestaande uit het stratenplan van de Herepoortbuurt. Op de indrukwekkende maquette waren de huizen geplaatst van de joodse bewoners van deze buurt. Op de huizen was het (te korte) levensverhaal van de bewoners te lezen.

Art without Borders

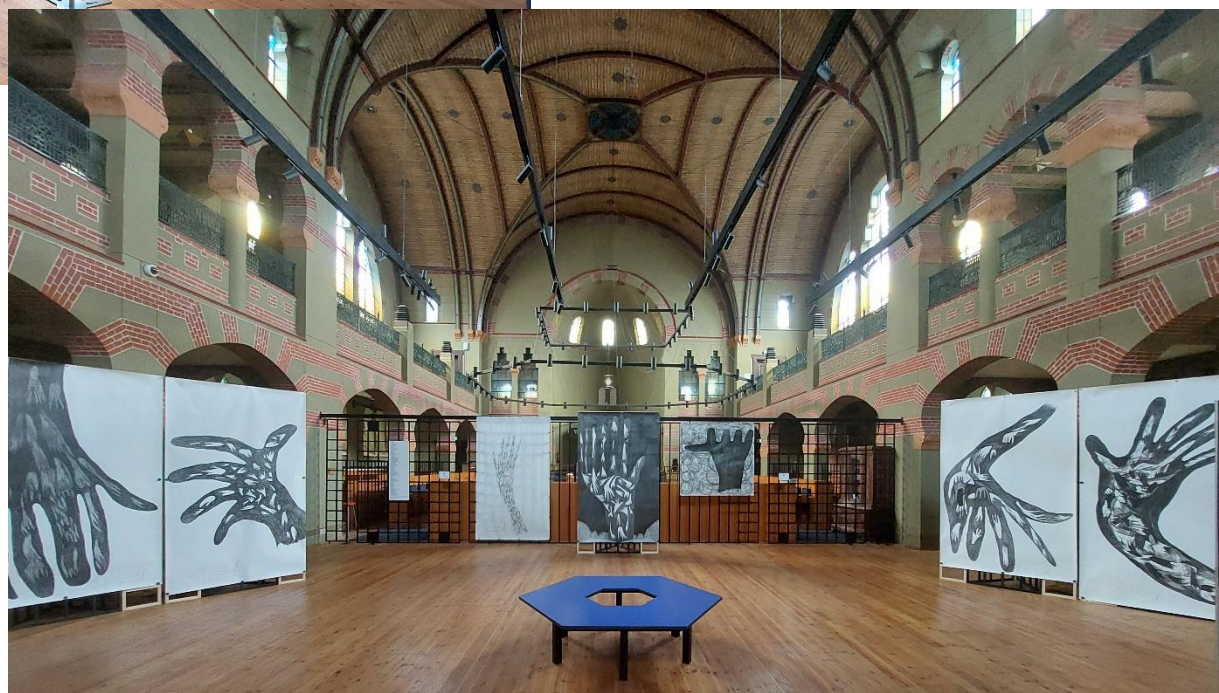
3 juni – 31 juli

Een Iraanse kunstenaar in Synagoge Groningen? Ja zeker! Kunst is het middel bij uitstek om tot verbinding en wederzijds begrip te komen. Deze expositie werd georganiseerd in samenwerking met Stichting La Bohème en Stichting Oude Groninger Kerken (locatie Akerk). De Iraanse kunstenaar Hossein Tadi toonde tekende tijdens de coronalockdown vele handen. We mochten elkaar – overal ter wereld – immers niet aanraken om besmetting te voorkomen. Zijn Nederlandse contactpersoon Willem Vugteveen wees Hossein op het werk van de Nederlandse kunstenaar Edu Waskowsky (1934-1976), de ontwerper van het Joods Monument aan de Verlengde Hereweg. Onder de indruk van het monument en het bijzondere verhaal, maakte Hossein als eerbetoon een zevental reusachtige handen die te zien waren in de synagoge. Vanaf juli was de grote expositie in de Akerk te zien, met meer werk van Hossein Tadi en van collega-kunstenaars Amir Mohammadzadeh en Farhad Gavzan.

Het bijzondere verhaal van Edu Waskowsky en Hossein Tadi hebben we verwerkt in [de tweedelige podcast Art without Borders](#). Dankzij een succesvolle crowdfundingactie bij Voordekunst konden we deze documentaire realiseren.

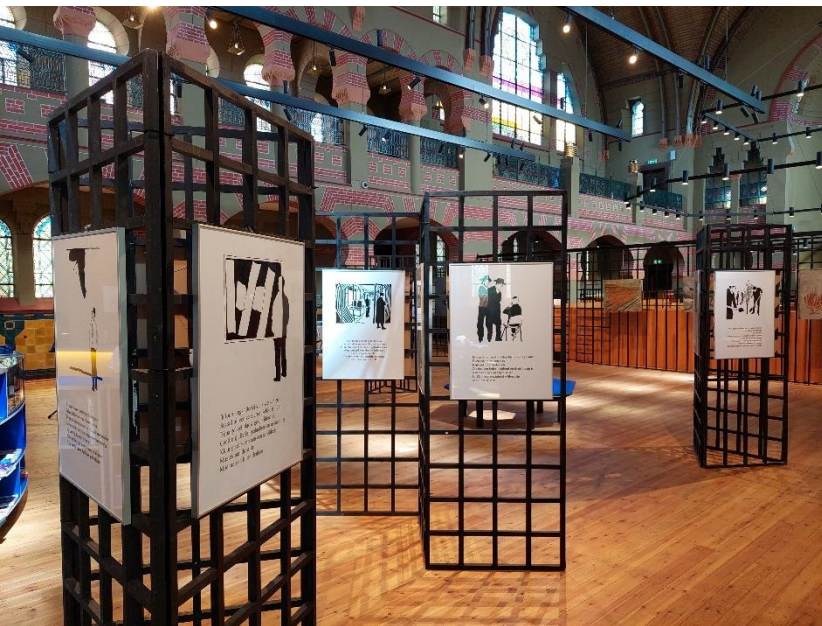
Art without Borders. In juli verbleven Farhad (midden) en Hossein (links) enkele weken in Nederland.

Impressies van Israël door Peter Wortel

5 aug. – 9 okt.

Hoe ervaar je de joodse cultuur als je blind of slechtziend bent? Kunstenaar Peter Wortel uit Sauwerd toonde dertig houtsneden die hij maakte naar aanleiding van een reis naar Israël met zijn zoon Jaap die blind is. De houtsneden bevatten scènes – een bezoek aan Yad Vashem, een ontmoeting met ultraorthodoxe joden, een bezoek aan de Klaagmuur – waarbij de interactie tussen vader en zoon verduidelijkt wordt met gedichtjes. Soms komisch, soms emotioneel. Daarnaast toonde Wortel een achttal wandreliëfs waarin hij uiting gaf van de rijke joodse symboliek en traditie en waarbij hij ook iets vertelde van zijn eigen joodse achtergrond. Aan deze expositie was het project ‘Voel de Sjoel’ verbonden, waarmee de expositie toegankelijk was gemaakt voor mensen met een visuele beperking.

Impressies van Israël door Peter Wortel.

Future Food, onderdeel van het NonFiction Photo Festival.

NonFiction Photo Festival: World Press Photo 2022 en Future Food

10 nov. – 4 dec.

De meest iconische persfoto's van het afgelopen jaar werden tijdens het NonFictionPhoto Festival getoond in Synagoge Groningen. Op de galerij werd de lokale fototentoonstelling ‘Future Food’ getoond, met als onderwerp de problemen, uitdagingen maar ook mogelijke oplossingen op het gebied van voedselproductie.

Portretten van Verlichting

18 dec. – april 2023

Vrijwel iedere levensbeschouwing doet iets met licht. De Groningse kunstenaar Ron Glasbeek tekende zeven reusachtige ‘portretten van verlichting’, waaronder de joodse menora. In deze expositie krijgt de bezoeker een toelichting op de verschillende lichtbronnen. In het jodendom zijn er tal van momenten waarbij licht een belangrijke rol speelt. Dit wordt eveneens in woord en beeld in deze tentoonstelling uitgelegd: van persoonlijke verhalen rondom de wekelijkse sjabbesavond tot het Eeuwig Licht uit de Groningse Jeugdsjoel.

In het voorjaar van 2022 werd de in 2019 door Synagoge Groningen ontwikkelde expositie ‘50x Israël’s’ gepresenteerd in het Huis van de Nijmeegse Geschiedenis en aansluitend in Synagoge Coevorden. De letterinstallatie ‘Alef Bet’ van kunstenaress Kaya Wolff – onderdeel van een wisselexpositie in Synagoge Groningen in 2018 – werd in 2022 tentoongesteld in Synagoge Bourtange.

2.3.2. *Activiteitenoverzicht 2022*

Het jaar 2022 begon in lockdown. In het eerste kwartaal was de hoeveelheid activiteiten en het aantal bezoekers nog bescheiden. Met name rondom de herdenking van 4 en 5 mei, was onze activiteitenagenda bijzonder goed gevuld. In de zomervakantie werden er – zoals gebruikelijk – minder activiteiten georganiseerd. Begin september nam de frequentie weer toe.

(SFS) = (mede) georganiseerd door Synagoge Groningen

- 9-1 Webinar Dag van het Jodendom, uitgezonden vanuit Synagoge Groningen (SFS)
- 27-1 Holocaustherdenking, met lezing door Bert Jan Flim (SFS)
- 5-2 Salsa-salon van Plaza Danza
- 13-2 Opening wisselexpositie 'Zicht op Stad' (SFS)
- 20-2 Concert Side-by-Side Percussion (SFS)
- 17-3 Week van de Klassieken: lezing over Flavius Josephus door Eelco Glas (SFS)
- 18-3 Historizon Roadshow; klantendag met excursie voor reisbureau Historizon
- 27-3 Lezing Stefan van der Poel vanwege de wisselexpositie Zicht op Stad (SFS)
- 31-3 Presentatie Historisch Jaarboek Groningen met lezingen door Christiaan Geevers en Stefan van der Poel (SFS)
- 10-4 Concert Niki Jacobs: de Mauthausen liederen van Theodorakis
- 11-4 Lezing Gunter Demnig vanwege de legging van stolpersteine (SFS)
- 28-4 Symposium Werkgroep Toegankelijk Groningen (SFS)
- 29-4 Boekpresentatie 'Lege Plekken'
- 2-5 Bijeenkomst vanwege de legging van stolpersteine voor Beth Zekenim (SFS)
- 4-5 Open Joodse Huizen / Huizen van Verzet (SFS)
- 5-5 Boekpresentatie 'Uitgesloten' van auteur Ron van Hasselt (SFS)
- 8-5 Bijeenkomst 'Elke Naam Telt'; over de joodse Stadgers van de Herewegbuurt (SFS)

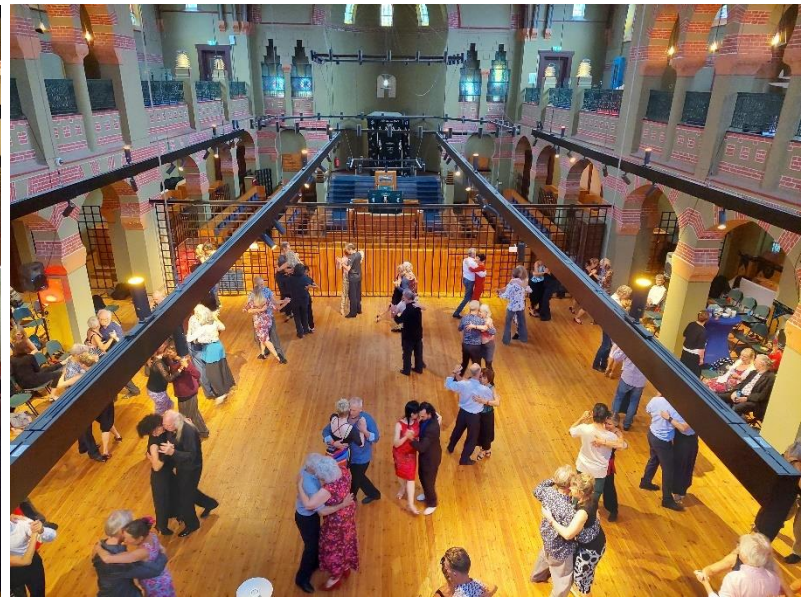
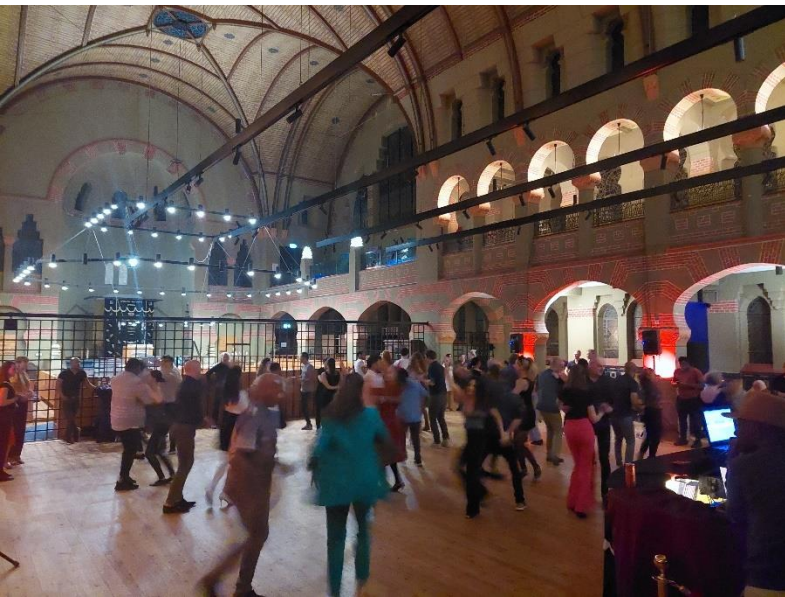
Lezing door Gunter Demnig, de initiator van het 'stolpersteine-project' op 11 april 2022.

Synagoge Groningen als concertlocatie, tijdens het Aurorafestival (linksboven) en Noorderzon (linksonder) en voor het Kamerorkest van het Noorden (onder).

- 15-5 Concert Groningsche Muziek Vereeniging
- 19 tm 25-5 Kijkdagen en veiling Galerie Richard Ter Borg
- 29-5 Salsa-salon van Plaza Danza
- 3-6 Opening wisselexpositie Art without Borders (SFS)
- 8-6 Lezing Sasha Goldstein, vanwege de wisselexpositie Art without Borders (SFS)
- 12-6 Besloten bijeenkomst – familiefeest (SFS)
- 19-6 Tango-salon van St. Tango-Argentino Groningen
- 26-6 Bitterzoet Erfgoed: lezing door Ewoud Sanders over karikaturen (SFS)
- 29-6 Bitterzoet Erfgoed: duo-lezing door Aviva Ben-Ur en Wim Klooster over de joodse gemeenschappen in Suriname en hun betrokkenheid bij slavernij (SFS)
- 30-6 Bijeenkomst St. Stolpersteine Schilderswijk, met concert door Daniël Colthof (SFS)
- 3-7 Concert Eran Wajsenblum: het Bijbelse Hooglied (SFS)
- 6-7 Bitterzoet Erfgoed: Theaterlezing 'Het verbrande huis' door Bodil de la Parra (SFS)
- 10-7 De Folkingerstraat door de ogen van Geert Pruiksma (kunsthistoricus, presentator en buurman van de synagoge). Rondleiding vanuit de synagoge (SFS).
- 24-7 Art to Remember; Fietstocht langs oorlogsmonumenten in Groningen (SFS)
- 24-7 Aurora Festival: Jubileum á la Française – concert
- 5-8 Opening wisselexpositie Impressies van Israël door Peter Wortel (SFS)
- 14-8 Bitterzoet Erfgoed: voorstelling 'Staand op de dijk zie ik bloemen' (SFS)
- 21-8 Noorderzon: Alistair Sung i.s.m. Soundsofmusic – 2 concerten
- 24-8 Voordracht Tsafira Levy en Tamir Herzberg over de poëzie van Yehuda Amichai (SFS)
- 31-8 Verbeeld Verleden – terugkeer van een verdwenen kunstwerk (SFS)
- 10-9 Groninger Museumnacht (SFS)
- 11-9 Open Monumentendag & Europese Dag van het Joodse Erfgoed (SFS)
- 12-9 Besloten bijeenkomst – bedrijfslunch (SFS)
- 18-9 Mahler Festival – concert Kamerorkest van het Noorden en St. Nieuwlicht

Salsa Practice verzorgd door PlazaDanza en een Tango-salon van Stichting Argentino.

- 25-9 Pilot 'Voel de Sjoel' (zie: 2.2.2. Educatieprojecten; SFS)
- 16-10 Openbare repetitie Kamerkoor Moderato Cantabile
- 21-10 Besloten bijeenkomst – herdenking (SFS)
- 22-10 Salsa-salon van Plaza Danza
- 23-10 Tango-salon van St. Tango-Argentino Groningen
- 27-10 tm 3-11 Kijkdagen en veiling Galerie Richard Ter Borg
- 6-11 Kristallnachtherdenking (SFS)
- 10-11 tm 4-12 NonFiction Photo Festival
- 6 tm 9-12 Ketchup! Voorstelling van St. Schout-bij-Nacht – drie avonden
- 18-12 Lichtceremonie – Platform Religie & Levensbeschouwing met daarbij de opening van onze wisselexpositie 'Portretten van Verlichting' (SFS)

De Lichtceremonie op 18 december werd gecombineerd met de opening van de wisselexpositie 'Portretten van Verlichting' met werk van Ron Glasbeek.

BITTERZOET ERFGOED

Bitterzoet Erfgoed – Gedeeld verleden

Hoe was Groningen betrokken bij slavernij? Welke sporen zijn er in onze provincie te vinden van het koloniale en het slavernijverleden? In 2022 organiseerde de Groningse cultuursector de manifestatie Bitterzoet Erfgoed. Synagoge Groningen verzorgde vier bijzondere bijeenkomsten in dit programma. We noemden dit deelprogramma 'Gedeeld verleden'. Ewoud Sanders verzorgde een lezing over stereotypen in de 19^e eeuw. Wist u dat de karikatuur Zwarte Piet voorafging aan 'de vodden-jood'? Theatermaker Bodil de la Parra liet in een theaterlezing zien hoe haar visie op haar eigen familieverleden veranderde na een bezoek aan de Jodensavanne in Suriname. Wetenschappers Aviva Ben-Ur en Wim Klooster verzorgden een lezing over de complexe verhoudingen binnen de joodse gemeenschappen in Suriname. Van oudcasts en onderdrukten in Europa, naar een joodse ministaat in het Surinaamse regenwoud. De Groningse theatermaker Charles Goudsmit verzorgde samen met Mamour Seck en Rolf Krikke de bijzondere voorstelling 'Staand op de dijk zie ik bloemen'. Goudsmit kroop in de huid van zijn joodse, Ghanese en Hollandse voorouders en liet zien hoe het familieverleden nog steeds een rol speelt. Synagoge Groningen heeft met deze programmering bruggen gebouwd door heden en verleden met elkaar te verbinden, door verschillende bevolkingsgroepen samen te brengen en door een podium te bieden waar verhalen gedeeld konden worden.

Charles Goudsmit (midden), ondersteund door Mamour Seck (links) en Rolf Krikke (rechts), verzorgde op 14 augustus een bijzondere voorstelling.

Bodil de la Parra nam in een theaterlezing het publiek mee in haar joods-Surinaamse familiegiedenis.

2.4. Expertisecentrum voor de collectie Joods Groningen

De provincie Groningen telde voor de Tweede Wereldoorlog zeventien Joodse Gemeenten en kende daarmee naar verhouding een grote joodse gemeenschap. Vandaag de dag is Synagoge Groningen de enige joodse gebedsruimte in de provincie Groningen die nog als zodanig gebruikt wordt, maar daarnaast ook de plaats bij uitstek is om kennis te nemen van de geschiedenis van deze gemeenschap. De objecten die we presenteren zijn kenmerkend voor de joods-Groningse identiteit: van een gebedenboek tot een brochure van een joods-Groningse fabrikant. We gebruiken de collectie voor (wissel)exposities en zetten objecten in voor onze educatieprogramma's.

2.4.1. Materieel erfgoed

Als geprofessionaliseerd museum is het van groot belang dat we weten wat we bewaren, maar ook waarom we het bewaren. Dit wordt opgenomen in ons collectieplan. Onze in april 2022 aangestelde conservator is begonnen met een inventarisatie en een beschrijving van de collectie conform de daarvoor geldende normen (zie ook: 4. Organisatie). Vrijwel iedere maand konden we een nieuw object aan onze collectie toevoegen.

Aanwinsten (uitgelicht)

Op 30 juni 2022 verzorgde voorzanger Daniël Colthof uit Israël een concert in onze synagoge. Daniël is de kleinzoon van Abraham Levie, die voor de Tweede Wereldoorlog godsdienstleraar en voorzanger was van de Joodse Gemeente te Stadskanaal. Levie was na de oorlog één van de weinige leraren en voorzangers in onze provincie en bediende daarom niet alleen de kleine overgebleven gemeente in Stadskanaal, maar ook die van de stad Groningen. Levie overleed in 1970. Zijn dochter was aanwezig bij het concert van haar zoon Daniël. Uit de nalatenschap van haar vader schonk ze ons twee rabbinaatsstempels van het ressort Groningen. Deze stempels zijn gebruiksvoorwerpen met een rituele betekenis.

Carla Havinga bewaarde tot haar dood in 2006 haar oude poesiealbum. In het album hadden haar drie joodse vriendinnetjes geschreven: de zusjes Franziska (1930-1943), Marga (1927-1943) en Zitta Cohen (1931-1943). Drie meisjes geboren in het Oostfriesse Esens en vanwege het opkomende nazisme gevlucht naar Groningen. Ze schreven tussen 28 augustus en 1 september 1942 in het schriftje. Op 24 december 1942 is het gezin gedeporteerd vanuit de Groningse Schilderswijk naar Kamp Westerbork. Geen van de drie zusjes keerde terug. Carla bewaarde het poesiealbum en vertelde het verhaal van haar vriendinnetjes aan haar dochter. Haar dochter besloot het poesiealbum over te dragen aan Synagoge Groningen. De schenking van het poesiealbum is ook gedeeld met onze partners van het [August-Gottschalk Haus](#) in Esens, waar de familie Cohen eveneens herdacht wordt.

2.4.2. Kenniscentrum

De objecten die in de afgelopen jaren verzameld zijn, worden beheerd, gedocumenteerd en onderzocht. Deze objectbeschrijvingen zijn belangrijk, omdat ze duiding geven aan het object en daarmee aan de joods-Groningse identiteit. Daarnaast is het een vereiste om als museum aangemerkt te worden door de museumvereniging. De conservator heeft medio december 2022 ruim driekwart van onze collectie (ca. 150 objecten) beschreven conform de daarvoor geldende normen.

De Stichting Historie Joods Groningen (SHJG) is per 31 december 2021 opgeheven. Synagoge Groningen is met SHJG overeengekomen dat de [online](#) database van de joodse begraafplaatsen in onze provincie vanaf 2022 door onze organisatie onderhouden wordt. Deze internationaal geraadpleegde database is uniek en wordt jaarlijks door honderden bezoekers gebruikt voor (stamboom)onderzoek. Het onderhoud aan de website bestaat voornamelijk uit het toevoegen van nieuwe informatie of ontwikkelingen, zoals de plaatsing van een nieuw informatiebord op de begraafplaats in Zuidbroek en de nieuwe beschoeiing rondom de oude begraafplaats in Loppersum.

Synagoge Groningen nam deel aan de Groninger Niet-Weggooien Tour op 1 mei in het Oorlogsmuseum in Middelstum. Tijdens deze bijeenkomst konden mensen spullen meenemen en deze voorleggen aan deskundigen van diverse instellingen die zich bezighouden met oorlogserfgoed.

Kennis delen

Het is belangrijk om (particuliere) initiatieven die raakvlak hebben met onze doelstelling te ondersteunen. Daarom werkten we mee aan het project van fotograaf Robert Mulder in de Herepoortbuurt. Mulder en vele anderen legden de levensverhalen van hun joodse buurtgenoten vast in korte beeldverhalen (zie 2.3.1. Wisselexposities).

Vrijwel iedere maand krijgen we een vraag van mensen die op zoek zijn naar informatie over joodse Groningers; familieleden, burens of soms vanwege een object. Soms kunnen we mensen eenvoudig aan informatie helpen. Zoals de familie Gerson uit Israël, die in november onze stad bezochten. De stad waar hun (groot)vader in 1939 als vluchteling uit Duitsland terecht kwam. Dat de familie Gerson/Gerzon een belangrijke rol speelt in onze permanente tentoonstelling was voor hen een grote verrassing. Met het in oprichting zijnde Nationaal Holocaust Museum in Amsterdam deelden we meerdere keren onze kennis en ons netwerk om zo ook het Groningse verhaal in dit nieuwe museum te verwerken.

Het Rabbinaatshuis geldt eveneens als plaats van samenkomst voor de gespreksgroep katholieken en joden en de bijeenkomsten van het Platform Religie & Levensbeschouwing.

3. Bezoekers

De reguliere openingstijden van de synagoge in 2022 waren:

- januari en februari: woensdag, vrijdag en zondag van 13.00 tot 17.00 uur
- maart t/m december: dinsdag t/m vrijdag en zondag van 13.00 t/m 17.00 uur en van juli t/m september op donderdag en vrijdag vanaf 10.30 uur geopend.

Tot 25 januari 2022 was Synagoge Groningen gesloten vanwege de lockdown.

Tijdens openingsuren werden er ieder heel uur rondleidingen verzorgd voor bezoekers. Op zondag werd tweemaal een rondleiding door de vroegere Joodse buurt (de directe omgeving van de synagoge) aangeboden. In deze buitenrondleiding maken deelnemers kennis met het vroegere Joodse kwartier: de jeugdsjoel in de Folkingedwarsstraat, Beth Zekenim aan de Schoolholm, de sporen van de vroegere Joodse middenstand en de kunstwerken die herinneren aan hun aanwezigheid.

De entree voor de synagoge bedroeg €5,--

Een rondleiding in de synagoge of de Joodse buurt bedroeg €7,50

Entree inclusief rondleiding synagoge en Joodse buurt bedroeg €9,50

Gastcollege voor docenten van het Alfa College.

3.1. Bezoekersaantallen

We verdelen onze bezoekers in een drietal categorieën: betalende bezoekers, groepsbezoek/educatie en deelnemers aan activiteiten.

1. Betalende bezoekers (entree en rondleidingen):	4650
2. Groepsbezoek (onderwijs, arrangementen):	2950
3. <u>Bezoekers van activiteiten/programmering:</u>	<u>12540</u>

Totaal bezoek Synagoge Groningen: 20140 bezoekers

	2019	2020	2021	2022
Bezoekers	7200	4750	3060	4650
Groepsbezoek en educatie	3114	1330	617	2950
Bezoekers van activiteiten	15300	6100	11099	12540
Totaal	25614	12180	14776	20140

Klezmer&Co. trad in Synagoge Groningen op tijdens de Groninger Museumnacht. Voor Synagoge Groningen was dit de eerste keer dat we deelnamen aan de Museumnacht. Met ruim 2000 bezoekers een groot succes!

Toelichting

Betalende bezoekers

Bezoekers van Synagoge Groningen kunnen kiezen voor een bezichtiging (entree) of een bezichtiging gecombineerd met een rondleiding. In 2022 nam één op de vier bezoekers een rondleiding, dit is vrijwel gelijk aan 2021. Na twee 'corona-zomers' zagen we in 2022 de internationale bezoeker weer terugkeren. Van de niet-Nederlandse bezoekers, zijn Duitse toeristen in de meerderheid. Dat onze permanente expositie toegankelijk is in het Duits en in het Engels, is voor deze bezoekers van grote meerwaarde.

Groepsbezoek

Het groepsbezoek krabbelde in 2022 weer op. Toen in april 2022 de meeste corona-beperkingen waren opgeheven, zagen we het groepsbezoek langzaam toenemen. Echter, dat betrof naar verhouding weinig scholen. Hoewel het bezoek van deze groepen na de zomervakantie in het schooljaar 2022-2023 weer duidelijk in de lift kwam te zitten, betekent dit dat het groepsbezoek in het kalenderjaar 2022 toch achter bleef ten opzichte van 2019.

Bezoekers van activiteiten

Veel mensen bezochten Synagoge Groningen vanwege een speciale activiteit. Vanaf april 2022 konden we vrijwel zonder beperkingen evenementen organiseren. Evenals bij het groepsbezoek zagen we in de maanden maart en april nog duidelijk terughoudendheid van bezoekers, maar ook van organisatoren van evenementen in Synagoge Groningen. Vanaf mei nam het aantal evenementen toe, evenals de bezoekersaantallen. Hoogtepunten in 2022 waren Open Joodse Huizen / Huizen van Verzet met 550 bezoekers, de Groninger Museumnacht met 2010 bezoekers en het NonFiction Photo Festival met 4500 bezoekers.

Van besloten bijeenkomsten zoals een huwelijksjubileum, tot grote publieksbijeenkomsten zoals Open Joodse Huizen/Huizen van Verzet: het gebeurt in Synagoge Groningen!

3.2. Online bezoekers

3.2.1. Website | www.synagogegroningen.nl

Onze website vormt het online visitekaartje van Synagoge Groningen. De bezoeker vindt hier zowel zakelijke als inhoudelijke informatie. Met name in de zomer wordt de website veel geraadpleegd, oplopend tot 1000 unieke bezoekers per maand. Omdat onze maandelijkse nieuwsbrief gekoppeld is aan de website, zien we veelal na verzending een piek in het bezoekersaantal. Afgezien van de achtergrondartikelen, is alle informatie op de website ook beschikbaar in het Duits en het Engels.

Waar komt ranja vandaan?

synagogegroningen.nl

Leer over de Groningse Joodse cultuur. Kom naar de Synagoge Groningen.

3.2.2. Facebook | [@folklingestraatsynagoge](https://www.facebook.com/folklingestraatsynagoge)

Op 31 december 2022 telde de pagina 1510 volgers: een groei van 110 profielen gedurende het kalenderjaar. Dat is vergelijkbaar met de groei in 2021. We zorgen structureel voor content op de pagina, veelal gekoppeld aan Instagram en soms ook aan LinkedIn.

3.2.3. Instagram | [@synagogegroningen](https://www.instagram.com/synagogegroningen)

In juni 2021 is het account [@synagogegroningen](https://www.instagram.com/synagogegroningen) aangemaakt. Sindsdien delen we veelvuldig activiteiten, verhalen of aankondigingen via dit kanaal. Op 31 december 2022 had de pagina 680 volgers, dat is een groei met bijna 250 profielen in één jaar.

G2K ontwikkelde voor Synagoge Groningen een marketingcampagne in het kader van de opening van de museale inrichting. Op social media werden tal van verhalen gedeeld, waarbij telkens een vraag gesteld werd.

3.2.4. LinkedIn

In mei 2022 werd het bedrijfsaccount van Synagoge Groningen op LinkedIn aangemaakt. Sindsdien wordt de pagina door 110 profielen gevolgd.

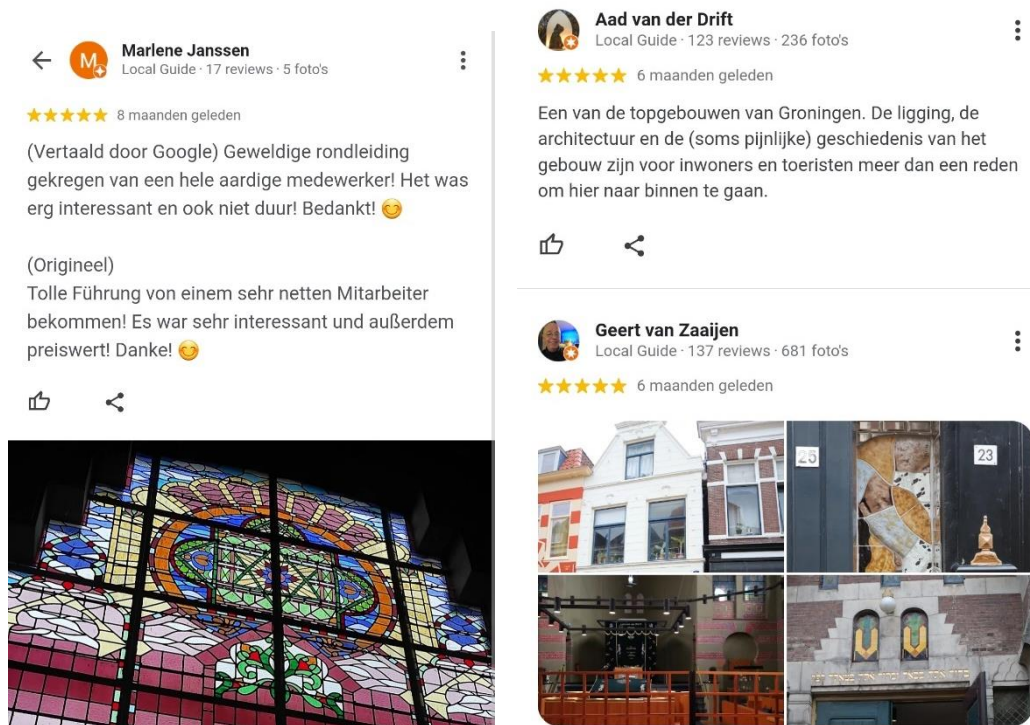
3.2.5. Nieuwsbrief / Donateursbrief

SFS verstuurde maandelijks een digitale nieuwsbrief waarmee abonnees geattendeerd werden op de activiteiten die in de synagoge werden georganiseerd. Op de website zijn alle achtergronden van evenementen en inhoudelijke bijdragen te vinden. De nieuwsbrief werd op ruim 740 adressen ontvangen, ongeveer 150 meer dan in 2021.

Het ruim 550 adressen tellende donateursbestand ontving in juni per post de jaarlijkse donateursbrief. Het donateursbestand zag – evenals in 2021 - een kleine afname ten opzichte van het voorgaande jaar. Veelal is de reden van uitschrijving een verhuizing, afnemende gezondheid of overlijden van de donateur.

3.2.6. Google-reviews

Vele online bezoekers vonden Synagoge Groningen dankzij een zoekactie via google. Dit blijkt uit de 246 reviews die hier geplaatst zijn. Een stijging van 39 reviews ten opzichte van 2021 en een stabiele beoordeling met 4,5 van 5 sterren.

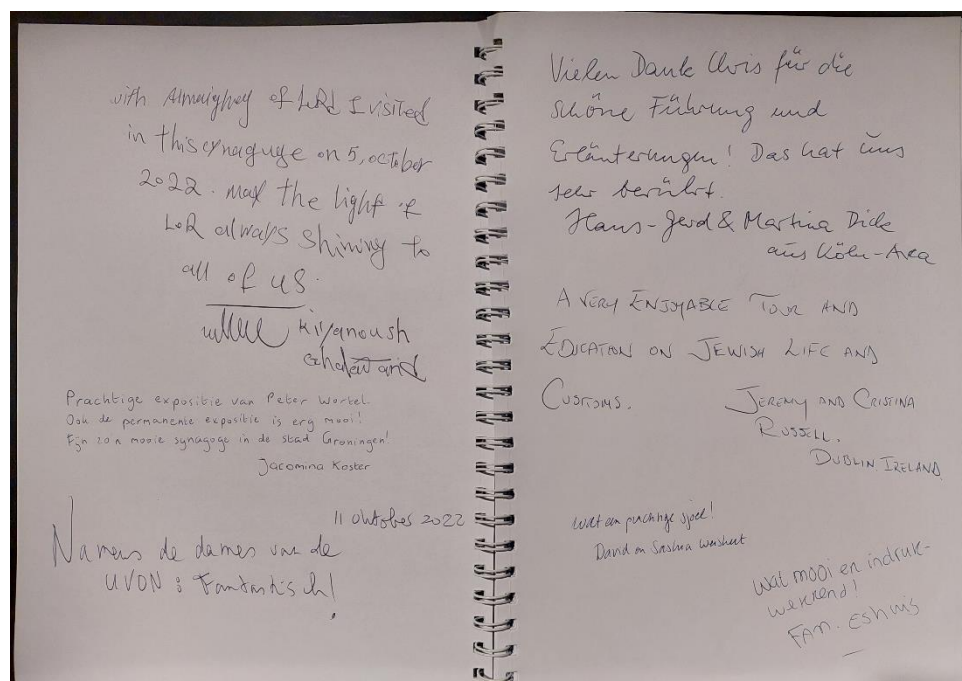

Marlene Janssen
Local Guide · 17 reviews · 5 foto's
★★★★★ 8 maanden geleden
(Vertaald door Google) Geweldige rondleiding gekregen van een hele aardige medewerker! Het was erg interessant en ook niet duur! Bedankt! 😊
(Origineel)
Tolle Führung von einem sehr netten Mitarbeiter bekommen! Es war sehr interessant und außerdem preiswert! Dank! 😊

Aad van der Drift
Local Guide · 123 reviews · 236 foto's
★★★★★ 6 maanden geleden
Een van de topgebouwen van Groningen. De ligging, de architectuur en de (soms pijnlijke) geschiedenis van het gebouw zijn voor inwoners en toeristen meer dan een reden om hier naar binnen te gaan.

Geert van Zaaijen
Local Guide · 137 reviews · 681 foto's
★★★★★ 6 maanden geleden

Naast de online reviews, lezen we ook in het gastenboek in de synagoge tal van leuke reacties van de (internationale) bezoekers.

4. Organisatie

Synagoge Groningen is een kleine, maar uiterst dynamische en toegankelijke organisatie. We kunnen onze beleidsdoelstellingen realiseren dankzij de toewijding van een enthousiast en betrokken team.

Vanwege onze ambitie om een geregistreerd museum te worden, wordt onder andere de organisatiestructuur herzien. Een belangrijk onderdeel van het proces om als museum geregistreerd te worden, betreft het collectiebeheer conform de door de museumvereniging gestelde normen. We zijn de Provincie Groningen dankbaar dat we als enige niet-geregistreerd museum mee mogen doen aan het *Meerjarenprogramma innovatie museumsector*. Dit programma van de Provincie Groningen kon voor ons niet op een beter moment komen! Zodoende konden we voor één dag per week een conservator bekostigen. De conservator is per 1 april 2022 aangesteld en heeft in de negen daaropvolgende maanden al het nodige werk in Synagoge Groningen verricht (zie 2.4.1. Materieel erfgoed).

Bestuur, directeur en conservator zijn in het najaar van 2022 aan de hand van een checklist begonnen aan verschillende werkzaamheden die verricht moeten worden om door de Museumvereniging als museum geregistreerd te kunnen worden. We verwachten dat dit proces een groot deel van de volgende cultuurnota (2025-2028) nog in beslag neemt.

De collectie van Synagoge Groningen wordt beschreven en gefotografeerd.

4.1. Samenstelling organisatie Synagoge Groningen

Op 31 december 2022 bestond het bestuur van Synagoge Groningen (onbezoldigd) uit:

René Grünewald (voorzitter)

Manager Bedrijfsvoering ProTalent

Taak binnen de organisatie: bedrijfsvoering, representatie, strategie

Bettie Jongejan (secretaris)

Uitgever Basisonderwijs Noordhoff

Nevenfunctie: bestuurslid Openluchtmuseum Het Hoogeland

Taak binnen de organisatie: Strategie, meerjarenbeleid, externe communicatie

Jan Dijksterhuis (penningmeester)

Nevenfunctie: Administrateur Scholten-Kammingafonds

Taak binnen de organisatie: Exploitatie, financiële strategie, stakeholders

Claudine Booij (lid)

Docent HRM Hanzehogeschool te Groningen

Taak binnen de organisatie: Personeel- en vrijwilligersbeleid

Yolanda van Calker (lid)

Docent Marketing Hanzehogeschool te Groningen

Taak binnen de organisatie: Marketing en communicatie

Bert Jan Flim (lid)

Onderzoeker en schrijver. Verbonden aan Herinneringscentrum Kamp Westerbork.

Taak binnen de organisatie: Educatie

Ilana Malingré (lid)

Letselschadejurist bij Ridder Letselschade

Taak binnen de organisatie: Juridische zaken en contracten.

Het bezoldigde personeel van Synagoge Groningen bestond uit:

Geert Volders (0.75 fte) - Directeur

Bestuurslid Historische Vereniging Westerwolde (onbezoldigd)

Hoofdredacteur *Terra Westerwolda* (onbezoldigd)

Redactielid *Stad&Lande* (onbezoldigd)

Marcel Wichgers (0.1875 fte) - Medewerker Educatie & Communicatie

Gids/educator bij Groninger Museum (bezoldigd)

Bestuurslid Stichting Stolpersteine Groningen (onbezoldigd)

Annet van der Meer (0.1875 fte) - Conservator

Adviseur Musea bij Erfgoedpartners (bezoldigd)

Gastconservator bij Museum aan de A (bezoldigd)

Marcel Roemeling (0.125 fte) - Schoonmaak

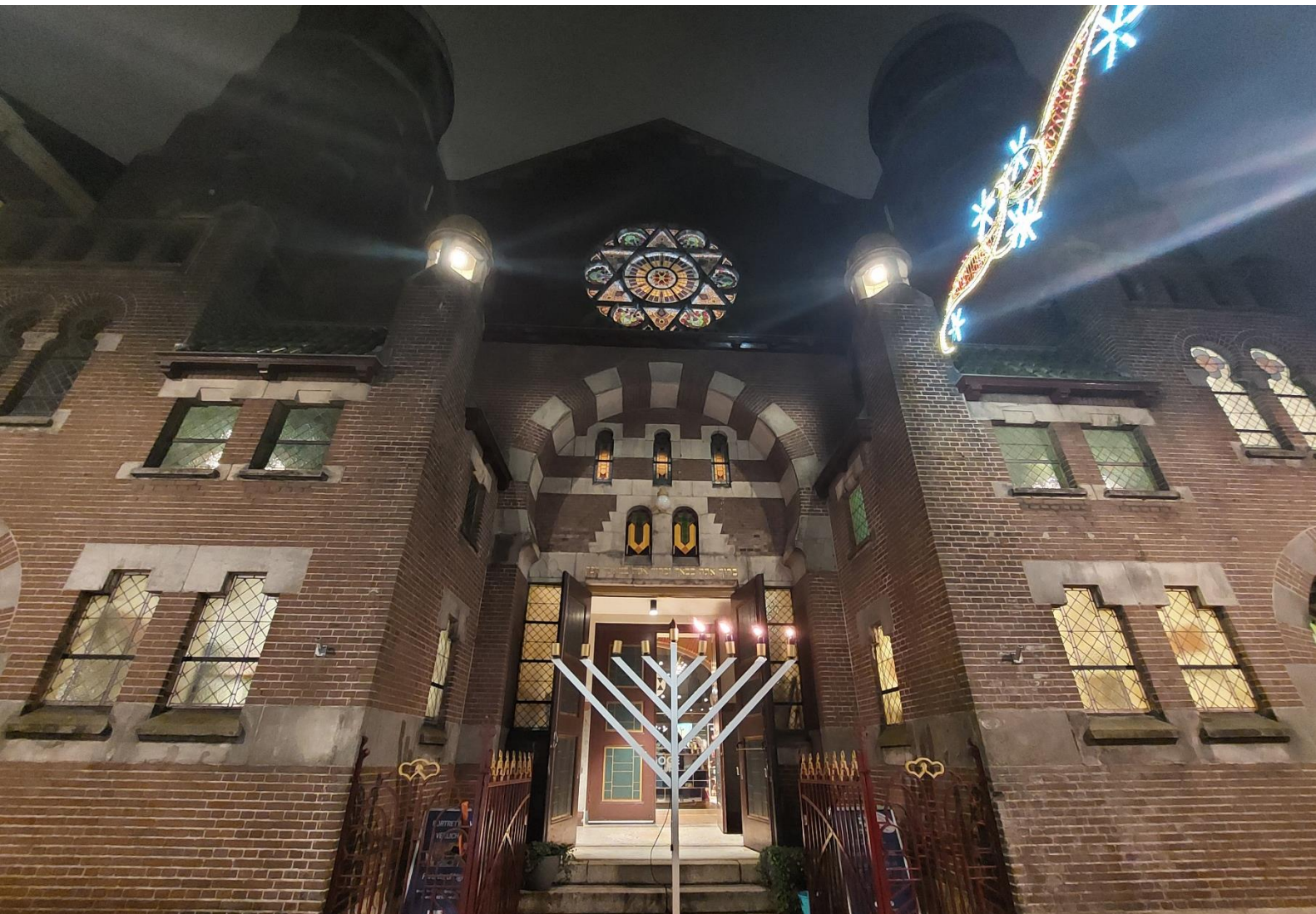
Het vrijwilligersteam telde op 31 december 2022 in totaal 48 mensen, dat is vrijwel gelijk aan 2021.

4.2. Goed werkgeverschap

Dankzij de inzet van bijna vijftig vrijwilligers en vier bezoldigde medewerkers kunnen we de vele activiteiten ontplooiën. Een verantwoordelijk en transparant bestuur, adequate werkvoorzieningen en een prettige sfeer zijn essentieel om tot een goed werkgeverschap te komen. Het bestuur geeft inzage in de vergaderingen door middel van verkorte verslagen die gedeeld worden met het vrijwilligersteam. Ook door middel van voorlichting en training (zie volgende paragraaf) versterken we intern de binding met onze organisatie en doelstellingen. Met dank aan de Stichting Stolpersteine Schilderswijk, konden we al onze vrijwilligers het boek *Sprekende Stenen* aanbieden.

Na twee corona-jaren konden we aan het begin van de zomer weer een team-barbecue organiseren. Ruim de helft van onze teamleden was aanwezig bij deze gezellige bijeenkomst. Ook konden we na drie jaar weer een eindejaarsdiner aanbieden. De laatste gezellige bijeenkomst van 2022 vormde de chanoeka-viering, waarbij onze teamleden konden aansluiten bij de viering van de Joodse Gemeente en daarbij voorlichting ontvingen over Chanoeka, het lichtjesfeest.

Synagoge Groningen volgt zo goed mogelijk de principes van de Code Good Governance. Ook voor relaties is goed werkgeverschap (opdrachtgeverschap) belangrijk. Synagoge Groningen past als opdrachtgever/werkgever de Fair Practice Code toe. Vanwege onze ambitie om een geregistreerd museum te worden, achten wij het van groot belang dat beide codes geïmplementeerd worden in ons beleid. Bestuursleden en directeur namen deel aan voorlichtingsbijeenkomsten over de Fair Practice Code.

4.3. Voorlichting en training

In het voorjaar van 2022 is onze educatiemedewerker begonnen met een trainingstraject voor onze gidsen. Deze training betrof een implementatie van didactische strategieën, zoals de I-ASK methodiek en Visual Thinking, in rondleidingen door de vernieuwde synagoge. Alle gidsen beschikken over een handboek met tal van praktische tips hoe de permanente expositie, maar ook het interieur van onze synagoge, ingezet kan worden in een rondleiding. Daarnaast is de focus van de gids op het gevarieerde publiek daarbij van groot belang. Deze training-sessies waren intensief, maar leverden prachtige resultaten op. Zowel onze gidsen als onze educatiemedewerker deden nieuwe inzichten op.

We zagen in het voorjaar van 2022 een toenemende vraag naar groepsrondleidingen in de voormalige joodse buurt van Groningen, de directe omgeving van de synagoge. Daarom hebben we ook hiervoor enkele trainingssessies met een geïllustreerd handboek ontwikkeld. Het leverde ons drie nieuwe rondleiders op die onze bezoekers – ook scholieren! – kunnen begeleiden in deze bijzondere buurt.

Rondom de opening van onze wisselexposities organiseren we telkens een teambijeenkomst waarin uitleg werd gegeven over de tentoonstelling. Deze bijeenkomsten zijn altijd een combinatie van het nuttige met het aangename! Op eigen initiatief namen verschillende vrijwilligers deel aan cursussen bij Link050, Erfgoedpartners, Herinneringscentrum Kamp Westerbork (Holocaust-educatie) en Crescas (Joods educatiecentrum).

Vrijwilligers ontvangen voorlichting over de zomerexpositie.

5. Samenwerking

Synagoge Groningen is deelnemer of lid van verschillende netwerk- en samenwerkingsverbanden.

Wij zijn lid/deelnemer van:

- Coöperatie Sterke Musea Groningen
 - o Steunfunctie voor de Groningse museumsector.
- Erfgoedpartners Groningen
 - o Steunfunctie voor de Groningse museum- en erfgoedsector.
- Groninger Museumnacht
 - o Samen met het Groninger Museum, Museum aan de A, GRID Grafisch Museum, Universiteitsmuseum, Forum Groningen (Storyworld), Akerk (Noorderlicht) organiseerden we op 9 september een uitverkochte Museumnacht.
- Jüdische Reise in Ostfriesland
 - o Netwerk voor instellingen die zich bezig houden met joodse cultuuruitingen in de regio Ostfriesland en aangrenzende gebieden.
- Platform Religie & Levensbeschouwing Groningen
 - o Netwerk van levensbeschouwelijke organisaties, faciliterende rol.
- Stichting Musea en Herinneringscentra 40-45 (geassocieerd lid)
 - o Netwerk voor instellingen die zich bezig houden met oorlogserfgoed.
- Syneon / Syneon-Noord (zie 5.3.1)
- Werkgroep Kristallnacht-herdenking Groningen
 - o Organisatie van de jaarlijkse herdenkingsbijeenkomst in Synagoge Groningen.

5.1. Stichting Oude Groninger Kerken (SOGK)

Onze belangrijkste samenwerkingspartner is de SOGK, eveneens de eigenaar van het monumentale pand. Na de vele bouwkundige werkzaamheden in 2020-2021, behoefde er in 2022 vooral klein onderhoudswerk verricht worden. Voor 2023 staat er weer een grotere onderhoudsbeurt op de planning. In 2022 werkten we intensief samen met onze bureaus van de Akerk (eveneens onderdeel van de SOGK-familie). We ontwikkelden samen het project Art without Borders met exposities op twee locaties en een podcast over het Joods Monument in Groningen. Met de educatieafdeling van SOGK zijn we in gesprek om tot een gezamenlijk educatieaanbod van de Schoolkerk in Garmerwolde en Synagoge Groningen te komen. Voor basisscholieren een mooie manier om kennis te maken met christendom, islam en jodendom!

5.2. De Nederlands Israëlitische Gemeente te Groningen (Joodse Gemeente)

Twee keer per maand en op Joodse feest- en treurdagen houdt de Joodse Gemeente een dienst in de synagoge. De directeur van Synagoge Groningen onderhoudt intensief contact met de bestuursleden van de Joodse Gemeente inzake het gebruik van de synagoge en de activiteiten. Daarnaast faciliteert Synagoge Groningen met enige regelmaat bijeenkomsten voor de joodse studentenvereniging IJAR.

5.3. Partners in de regio

5.3.1. Syneon (Noord)

Syneon is een samenwerkingsverband in Noord- en Oost-Nederland van organisaties die zich bezighouden met activiteiten op Joods religieus en cultureel gebied en werd in 2009 op initiatief van Synagoge Groningen opgericht. Het netwerkverband kwam in november samen in Synagoge Coevorden en aldaar werd besloten dat Synagoge Groningen volgend jaar gastheer is tijdens de netwerkdag. Dankzij dit netwerk kunnen we kennis en ervaringen uitwisselen. Synagoge Groningen is één van de grotere organisaties binnen het netwerk. Zodoende kwamen bestuursleden van Synagoge Winterswijk en ook het Joods Gemeentegebouw in Haarlem bij ons op werkbezoek om inspiratie op te doen voor hun toekomstplannen.

De leden van Syneon Noord (cluster van Joodse erfgoedinstellingen in onze directe nabijheid: Appingedam, Bourtange, Leek, Winsum en Zuidlaren) zijn belangrijke lokale samenwerkingspartners.

Een installatie van kunstenares Kaya Wolff – onderdeel van onze expositie *Alef Bet* (2018) – werd in 2022 getoond in Synagoge Bourtange. Met de synagogen in Appingedam en Winsum werkten we samen in het kader van Open Joodse Huizen. Met onze partners in Winsum werkten we ook samen vanwege twee educatieprojecten die in 2023 uitgevoerd zullen worden.

Kranslegging tijdens Open Joodse Huizen bij de Synagoge Appingedam.

5.3.2. Ehemalige Jüdische Schule (EJS) in Leer

De vroegere joodse school in Leer is sinds 2013 een educatief centrum omtrent de geschiedenis en cultuur van de joodse gemeenschap in Ostfriesland en in het bijzonder de stad Leer. Vanaf 2019 werkten we intensief samen in het INTERREG programma ‘Joods leven in de grensstreek’. Dit resulteerde in een reizende expositie die in december 2021 in Synagoge Groningen arriveerde. Na de voltooiing van dit project, is de samenwerking binnen het reguliere onderwijsprogramma voortgezet. Veelal bemiddeld de EJS wanneer een school in Ostfriesland een bezoek aan Synagoge Groningen brengt en worden er voorafgaand aan het bezoek aan Groningen eerst een gastles door de EJS verzorgd.

5.4. Overige partners

Crisis

Betreffende de organisatie van de lezing door Eelco Glas tijdens de Week van de Klassieken.

Cultuur Historisch Centrum Oldambt

Betreffende Open Joodse Huizen in Winschoten.

Groninger Archieven

Betreffende het project De Tweede Wereldoorlog Dichterbij.

Groninger Museum

Betreffende de manifestatie Bitterzoet Erfgoed en de Groninger Museumnacht in 2022.

Hanzehogeschool Groningen

Betreffende diverse excursies.

Herinneringscentrum Kamp Westerbork

Betreffende kennisuitwisseling voor rondleiders.

Huis van de Nijmeegse Geschiedenis

Betreffende gebruik van de expositie 50x Israëls (Synagoge Groningen 2019) en een gastlezing.

IMC Weekendschool

Betreffende verzorgde gastlessen en een excursie.

Joods Cultureel Kwartier (o.a. Joods Museum / Nationaal Holocaust Museum)

Betreffende Open Joodse Huizen/Huizen van Verzet en bruiklenen voor een expositie. Met het Nationaal Holocaustmuseum onderhouden we contact als kenniscentrum in Groningen.

Kunst & Cultuur Groningen-Drenthe

Betreffende de uitrol van de cultuursafari en de organisatie van een programma in 2023.

Kunstbehoud Groningen

Betreffende de realisatie van de expositie Zicht op Stad.

Kunstpunt Groningen

Betreffende de herplaatsing en onthulling van het kunstwerk van Allie van Altena.

La Bohème

Betreffende de expositie Art without Borders en de workshop Watch your hands!

Landschapsbeheer Groningen

Betreffende de voorgenomen ontwikkeling van een educatieproject rondom herstellde joodse begraafplaatsen in de provincie Groningen.

Museum aan de A

Betreffende de realisatie van het toekomstige museum.

Non Fiction Photo Groningen

Betreffende het NonFictionPhoto Festival (met de World Press Photo tentoonstelling) in de synagoge.

Oorlogs- en Verzetscentrum Groningen

Betreffende het educatieproject De Tweede Wereldoorlog Dichterbij en Open Joodse Huizen-Huizen van Verzet.

Overlegorgaan van Joden, Christenen en Moslims (OJCM) | Geloof in Samenleving

Betreffende onderwijsprogramma's voor bewoners van asielzoekerscentra.

Platform Religie en Levensbeschouwing Groningen.

Partner in dit netwerkverband en aangaande de expositie Portretten van Verlichting.

Rijksuniversiteit Groningen / Academie Minerva

Betreffende Open Joodse Huizen-Huizen van Verzet en begeleiding vanuit de RUG van onze stagiair.

Stichting Schout bij Nacht

Betreffende de voorstelling Ketchup.

Stichting Stolpersteine Appingedam

Betreffende Open joodse Huizen-Huizen van Verzet in Appingedam.

Stichting Stolpersteine Groningen

Betreffende de plaatsing van stolpersteine in Groningen en bijeenkomsten in de synagoge.

Stichting Stolpersteine Hunze en Aa

Betreffende werk van kunstenaar Yehudith Heymans-Gudema.

Stichting Stolpersteine Schilderswijk Groningen (SSSG)

Betreffende de ceremonie voorafgaand aan de plaatsing van Stolpersteine in de gemeente Groningen. Opgeheven in het najaar van 2022, omdat alle stenen in de wijk geplaatst zijn.

Vereniging Stad & Lande

Betreffende de presentatie van het Historisch Jaarboek Groningen 2021.

Voordekunst

Betreffende een crowdfunding-actie waarmee we een tweedelige podcast over het Joods Monument in Groningen konden realiseren.

Dat een goede buur soms beter is dan een verre vriend, komt tot uiting in onze samenwerking met lokale ondernemers. Voor groepsontvangsten (arrangementen) konden we samenwerken met lokale horecaondernemers. Galeriehouder Richard ter Borg organiseerde twee keer een kunstveiling in onze synagoge. Dankzij de gebroeders Veenstra van antiquariaat Klinkhamer in de Folkingestraat konden we enkele bijzondere nieuwe collectiestukken in ontvangst nemen. Dit betrof onder andere reclamemateriaal van de firma C. Polak (ranja en likeuren).

6. Synagoge Groningen in de media

Voor vrijwel alle activiteiten verzendt Synagoge Groningen persberichten. Daarmee willen we ons bereik vergroten en mensen activeren en in contact brengen met ons programma en ons werk. Een aantal inhoudelijke artikelen zijn terug te lezen op onze [website](#).

Synagoge Groningen leverde aan alle vier nummers van Jagdaf (onafhankelijk joods magazine voor Noord-Nederland) een bijdrage. Deze inhoudelijke bijdragen koppelden we aan een actueel thema, veelal onze wisselexpositie.

RTV Noord

[Een Groninger met Joodse, Indonesische en Ghanese roots vertelt het verhaal van zijn voorouders - RTV Noord](#) (13-08-2022).

[Herplaatsing Joods kunstwerk Folkingestraat: 'Het was gewoon tussen het puin beland' - RTV Noord](#) (31-08-2022).
[Synagoge Groningen blij met nieuwe aanwinst: 'Véél meer dan een kasboekje' - RTV Noord](#) (05-08-2022).

[Fietsen langs Joodse monumenten in Stad: 'Elk kunstwerk heeft een verhaal' - RTV Noord](#) (12-07-2022).

[Elie Aron Cohen geëerd met plek in Historisch jaarboek Groningen 2021 - RTV Noord](#) (31-03-2022).

[Kroonluchter bedoeld voor de Der Aa Kerk straalt nu in Damster synagoge - RTV Noord](#) (25-02-2022).

Op initiatief van één van onze gidsen werd een reeds lange tijd verdwenen kunstwerk in de serie Verbeeld Verleden op 31 augustus 2022 herplaatst. Dit kunstwerk speelt voor Synagoge Groningen een rol in de rondleiding die we wekelijks op zondag aanbieden in de voormalige joodse buurt van Groningen.

Voorpagina Verkiezingen 112 Gas-enquête Stikstof Aardbevingen To

Herplaatsing Joods kunstwerk Folkingestraat: 'Het was gewoon tussen het puin beland'

Carolella Hademakers

31 augustus 2022, 19:30 • 2 minuten leestijd

Historicus Willem Lammers met het kunstwerk
 © Carolella Hademakers (RTV Noord)

Woensdag is een Joods kunstwerk in ere hersteld in de Folkingestraat in Stad. Jaren geleden belandde het kunstwerk tussen het puin tijdens een renovatie aan een gevel. Dat is nu verleden tijd. 'Hoog tijd dat het kunstwerk terugkeert', aldus Groningse historicus Willem Lammers.

'Ze hebben het met stenen en al in de container gekleperd!', zegt Lammers. Hij vertelt over de renovatie die in 2008 plaatsvond in de Folkingestraat, waarbij het kunstwerk het moest ontgelden. Het werk was geïnspireerd door het Joodse verleden in de straat.

De replica van het kunstwerk
 © Thea van der Grinten (RTV Noord)

Dagblad van het Noorden

- 'Alles in het teken van ketchup', 06-12-2022, p. 36.
'De ene ramp is de andere niet', 03-12-2021, p. 2.
'Noordelijke fotografen vullen 's werelds beste foto's aan', 29-11-2021, p. 24.
'Veiling met onbekend werk van Jan Jordens, 26-10-2022, p. 26.
'Overlevende Holocaust (97) vertelt zijn verhaal', 26-10-2022, p. 22.
'Het veel te korte leven van Betty', 21-10-2022, p. 20.
'Synagoge Groningen kan ook zonder zicht worden ontdekt', 17-09-2022, p. 22.
'Kunst kijken en kleuren proeven tijdens Museumnacht', 12-09-2022, p. 24.
'Vermist joods kunstwerk komt terug', 30-08-2022, p. 36.
'Een joods kasboek, gevonden achter het behang', 04-08-2022, p. 20.
'De trieste visser in het hart van Groningen', 23-07-2022, p. 22.
'Familiegeschiedenis en een verbrand huis', 05-07-2022, p. 36.
'Joden in Suriname en Amerika in de 18^e eeuw', 28-06-2022, p. 36.
'Het joods monument en zijn Iraanse bewonderaar', 03-06-2022, p. 22.
'Joodse vraagtekens bij boek 'Lege Plekken'', 17-05-2022, p. 2.
'Expositie over joden in Herewegbuurt', 12-05-2022, p. 26.
'Portretten van mensen in een duistere tijd', 05-05-2022, p. 26.
'Symposium over deportatie gehandicapten in de oorlog', 28-04-2022, p. 26.
'Eerst de verhalen, dan de stilte op 4 mei', 28-04-2022, p. 24.
'De leegte die je nooit kunt vullen', 27-04-2022, p. 24.
'38 stenen voor het voormalig Joodse bejaardentehuis in Stad', 20-04-2022, p. 24.
'Geestelijk vader van de struikelstenen in Stad', 23-03-2022, p. 24.
'Synagoge in Groningen blij met 'buitenbeentje'', 12-03-2022, p. 24.
'Gebedsbord na 58 jaar terug in synagoge', 18-02-2022, p. 20.
'Bewaarders van 3000 kunstwerken jubileren', 11-02-2022, p. 20.
'Het huis van de Joodse Stadgers', 20-01-2022, p. 24.

Oog-tv

- [Expositie World Press Photo geopend in synagoge aan Folkingestraat | OOG Radio en Televisie \(oogtv.nl\) \(14-11-2022\).](#)
[Groningen herdenkt Kristallnacht met stille tocht en herdenkingslezing | OOG Radio en Televisie \(oogtv.nl\) \(06-11-2022\).](#)
[Herplaatsing Joods kunstwerk Folkingestraat | OOG Radio en Televisie \(oogtv.nl\) \(30-08-2022\).](#)
[Bitterzoet Erfgoed strijkt zondag voor de laatste keer neer in Synagoge Groningen | OOG Radio en Televisie \(oogtv.nl\) \(14-08-2022\).](#)
[Tentoonstelling in Synagoge van Iraanse kunstenaar, geïnspireerd door Joods Monument in Stad | OOG Radio en Televisie \(oogtv.nl\) \(26-05-2022\).](#)
[Grote Markt 1 #27 – Lege plekken, Groningen en zijn Joodse stadgers in en na de oorlog | OOG Radio en Televisie \(oogtv.nl\) \(05-05-2022\).](#)
[Stolpersteine onthuld bij voormalig Joods bejaardentehuis in binnenstad | OOG Radio en Televisie \(oogtv.nl\) \(02-05-2022\).](#)
[Boek over Joodse gemeenschap in en na de Tweede Wereldoorlog | OOG Radio en Televisie \(oogtv.nl\) \(29-04-2022\).](#)
[38 Stolpersteine bij voormalig Joods bejaardentehuis in binnenstad | OOG Radio en Televisie \(oogtv.nl\) \(14-04-2022\).](#)
[Leerlingen bereiden zich voor op herdenking Joods Monument: "In gesprek met oudere buurtbewoners" | OOG Radio en Televisie \(oogtv.nl\) \(11-04-2022\).](#)

